

COMUNICAREA – CONDITIE ESENTIALA A EVOLUTIEI UMANE

Asist. Univ. Ene Angela – Mihaela, Universitatea “Danubius” Galati

Communication is unanimously recognized as the fundamental form of psychosocial interaction. In communication, interaction and influence are the mediating tools. Communication is undeniably the condition sine qua non, which makes human relations exist and flourish. When people come into contact there is the normal tendency to inform each other, to share messages – in a nutshell, to communicate. This need leads to inter-communication, which is so fundamentally important that many authors stated it is what generated society. Communication includes all symbols of the spirit, face expression, attitudes, gestures, and tone of voice, writing, images, and all that pertains to modern technologies. There isn't any piece in space that would not vibrate or yield messages. In human communication the most important things are: the type of messages, sent and received, the content, the psychological moments in communication and the intent to change the behaviors of the partners by communication.

Comunicarea este unanim recunoscuta ca fiind forma fundamentala de interactiune psihosociala. In comunicare interactiunea si influenta isi afla mecanismul mediator, instrumentul lor de realizare. Fara indoiala, comunicarea constituie conditia sine qua non prin care relatiile umane exista si se dezvoltă. Atunci cand oamenii intra in contact unii cu altii apare tendinta de a se informa reciproc, de a face schimb de mesaje - de a comunica. Acesta trebuinta da nastere relatiilor de intercomunicare a caror importanta este atat de insemnata, incat unii autori au considerat ca acestea stau la baza aparitiei societati. Comunicarea include toate simbolurile spiritului, expresia fetei, atitudinile, gesturile, tonul vocii, cuvintele, scrierile, imprimarile, imaginile, tot ceea ce tine de ultimele cuceriri ale tehnicii. Nu exista nici o bucatica de spatiu care sa nu vibreze de mesaje. In comunicarea dintre oameni importante sunt: natura mesajelor transmise si receptionate, continutul lor, existenta sau inexistenta momentelor psihologice ale comunicarii, a intentiei de a modifica comportamentele partenerilor prin comunicare.

Este binecunoscut faptul ca de-a lungul devenirii omului ca fiinta biopsihosocioculturala, comunicarea detine nu loc fundamental. Termenul de comunicare are valente polisemantice diverse: daca initial s-a discutat despre aceasta, facandu-se referire la comunicarea orala, la limbaj, in zilele noastre sensurile au devenit din ce in ce mai numeroase, astfel incat comunicarea inseamna chiar transmiterea unei imagini sub diverse forme. Dar, ce este de fapt, comunicarea? “Comunicarea reprezinta un mecanism esential in dezvoltarea relatiilor umane. Acest mecanism implica o interactiune si poate utiliza vorbirea, un limbaj, o serie de simboluri.”²³⁴ In literatura de specialitate comunicarea este inteleasa ca “un proces de schimb substantial, energetic si (sau) informational intre doua sau mai multe sisteme”.²³⁵ Atunci cand comunicarea se desfasoara in cadrul aceleasi clase de obiecte sau sisteme, vorbim de comunicare intramodala. Cea mai evoluata forma de comunicare intramodala o constituie comunicarea in cadrul speciei umane. Cat priveste comunicarea intermodala, cele mai semnificative tipuri de comunicare sunt intre om si animal, om si masina etc. Din punct de vedere psihologic comunicarea se poate realiza si prin mijloace nonverbale cu functie de semnalizare, atitudini posturale, mimico-gesticulatie, sunete neverbale etc., ce insotesc si completeaza comunicarea verbala. Modelul comunicational al psihicului uman sugereaza chiar ideea ca inteaga activitate psihica este conceputa ca o retea de comunicare informatională in ordine interspecifica (cu altii, cu lumea) si intraspecifica (cu sine).

Din punct de vedere sociologic comunicarea este inteleasa ca un mod fundamental de interactiune psihosociala a persoanelor pentru a transmite o informatie sau pentru a modifica un comportament. Cu alte cuvinte, am putea afirma, fara tagada, ca procesele de comunicare se construiesc, apar, “prind viata”, undeva la granita dintre psihologic si social. Metamorfoza celor doua elemente aduce, inca o data, in prim plan ideea ca omul este o parte a lumii in interiorul careia el a reusit sa structureze, impreuna si in interactiune cu semenii sai, o lume specifica a existentei si a constiintei umane.

Conditia participarii cu success la activitatea in comun a constituit-o inca din zorii istoriei umane, legaturile reale dintre oameni, comunicarea, cooperarea, interactiunea la scara microsocila

²³⁴ Sultana Craia – *Dictionar de comunicare*, Editura Ager, Bucuresti, 2001, p 31

²³⁵ Paul Popescu – Neveanu – *Dictionar de Psihologie*, Editura Albatros, Bucuresti, 1978, p.125

(intre minim doi indivizi) sau macrosociala (intre clase, natii). Acelasi proces se petrece in evolutia individuala a omului, care inca de la venirea sa pe lume, intra in corelatie si interactiune cu o ambianta socio-umana pe care o gaseste gata creata si in care se integreaza treptat. Relatiile interpersonale de toate felurile, atitudinile, comunicarea, conducerea, procesele de grup sau de masa sunt moduri particularizate ale interactiunii psihosociale. Legaturile interpersonale dintre indivizi sunt variate, asa cum variate sunt si situatiile si criteriile de interactiune. Forma fundamentala de interactiune psihosociala o constituie *comunicarea* in contextual careia si prin intermediul careia se obtin toate celelalte efecte interpersonale. Comunicarea interpersonala vehiculeaza continuturi diverse, incepand cu aspecte si experiente de ordin profesional si terminand cu aspecte delicate si intime care tin de latura personala a vietii individului. Din acesta perspectiva, comunicarea se realizeaza cu instrumente diferite care devin stimuli pentru perceptia interpersonala nemijlocita. Continutul interactiunii dintre alter si ego, ca si trasaturile lor de personalitate sunt inglobate in campul constiintei fiecaruia. Realitiile interperceptive fac corp comun cu relatiile comunicative (de exemplu sub forma ascultarii, ca modalitate de participare a subiectului la actul comunicational), fie se prezinta ca un domeniu de interactiune de sine statator.

In literatura de specialitate, cele mai importante definitii date comunicarii au cateva elemente in comun: comunicarea reprezinta procesul transmiterii de informatii, idei, opinii, pareri, de la un individ la altul, de la un grup la altul etc si orice activitate, fie ea rutina zilnica sau activitati extrem de complexe si profunde desfasurate la nivel macro, toate, nu pot exista in afara procesului de comunicare.

Orice proces de comunicare are cateva caracteristici fundamentale:

- Doi parteneri - dintre care unul este cel care transmite informatia (emitor) si celalalt o primeste (receptor); intre cei doi rolurile sunt intersanjabile;
- Codul – acesta reprezinta un sistem de intelesuri comun celor doi parteneri implicati in procesul de comunicare. Prin codificare se inlocuisc semnele care apartin unui sistem cu semnele care apartin altui sistem;
- Canalul de transmitere – este indispensabila existenta unui astfel de mijloc, astfel incat, sa poata avea loc actul comunicational;
- Mesajul – reprezinta insasi esenta comunicarii;
- Feed-back-ul – este mesajul prin care emitorul primeste un raspuns de la receptor cu privire al mesajul comunicat. El reprezinta reversul fluxului de comunicare, cand cei doi factori implicati in comunicare isi schimba rolurile. Feed-back-ul pozitiv incurajeaza si sustine procesul de comunicare aflat in desfasurare, cel negativ incearca sa schime sau sa intrerupa comunicarea;
- Canalul de comunicare – reprezinta calea de transmitere a mesajului care are, de obicei, un suport tehnic (mijloace de comunicare – telefon, fax, calculator etc)
- Mediul comunicarii – este influentat de mijloacele de comunicare;
- Barierele – pot fi perturbarile care intervin in procesul de comunicare (de natura interna: factori fiziologici, perceptivi, semantici, factori interpersonali sau intrapersonali si de natura externa: poluare fonica, intreruperi ale procesului de comunicare);
- Indice – reprezinta “ceea ce ofera informatii asupra unei stari psihologice, care prin natura sa, nefiind nici vizibila, nici accesibila nici unuia dintre celelalte simturi ale noastre, ramane ascunsa in masura in care nu se manifesta prin consecinte perceptibile”²³⁶;
- Semn – in limbajul curent este echivalent uneori fie cu indicele, fie cu semnalul; din punc de vedere lingvistic, el desemneaza o unitate complexa compusa din semnal si sensul sau;
- Semnal – este “orice element purtator de informatie cu conditia ca acesta sa fie produs in mod deliberat de cineva, care se asteapta ca acesta sa fie inteles ca atare; este un indice intentionat”²³⁷;
- Cuvant- reprezinta prototipul semnului lingvistic;
- Simbol – este un tip de semnal emblematic cu care se poate identifica un grup social, o doctrina, o idea forta etc;
- Sens- mesajul trebuie sa aiba un sens, deoarece el este alcatuit din semnale care au o anumita semnificatie.

Cat priveste studiul comunicarii s-au conturat doua directii foarte importante: este vorba despre Scoala Proces si Scoala Semiotica, ai carei reprezentati ii vom trece succinct in revista.

²³⁶ Vasile Tran, Irina Stanciugelu – *Teoria comunicarii*, Editura Comunicare.ro, Bucuresti, 2001, p.26

²³⁷ Idem

Unul dintre cele mai cunoscute modele ale comunicării, aparținând Scolii Proces, este modelul propus de Shannon și Weaver, considerat modelul de bază al comunicării, ce se prezintă sub formă liniară. A comunica înseamnă a transmite un semnal care este primit. Elementele principale sunt: emitorul, receptorul, canalul, codul.

Grebner introduce elemente noi: percepția, producția, semnificația mesajului, mesajul ca unitate a formei și conținutului etc. Conform acestui cercetător, procesul de comunicare este subiectiv, selectiv, variabil și imprevizibil. Dacă modelul propus de Shannon și Weaver²³⁸ este unul liniar, de această dată Grabner propune un model pe două axe.

Modelul propus de Laswel²³⁹ este specific comunicării de masă. Autorul consideră că este nevoie să se răspundă la o serie de cinci întrebări (cine, ce spune, prin ce canal, cui, cu ce efect) pentru a înțelege procesul comunicării.

Primul care introduce problematica rolului comunicării într-o societate sau într-o relație socială este Newcomb. Acesta abordează procesul de comunicare dintr-o perspectivă sistemică și avansează ideea că elementul cel mai important este reprezentat de menținerea echilibrului în cadrul sistemului social.

Din perspectiva semiotică, Pierce²⁴⁰ privește comunicarea ca pe o relație între trei elemente componente: semnul însuși, obiectul reprezentat și interpretantul. Acest model face trecerea către altul asemănător, al cărui autori sunt Ogden și Richards.²⁴¹

Considerat întemeietorul lingvisticii moderne Saussure pune accent pe semnul însuși, care reprezintă în concepția sa unitatea, forma fizică a semnalului, iar semnificantul este conceptul mental la care acesta se referă.

În literatura de specialitate există numeroase criterii de clasificare a formelor și tipurilor de comunicare dintre care amintim câteva:

a) după modalitatea de transmitere a mesajului:

-comunicare directă (mesajul este transmis prin intermediul mijloacelor primare, cuvânt, gestica, mimica);

-comunicare indirectă (se folosesc tehnici secundare – semne grafice etc).

b) după modul în care individul/indivizii participă la procesul de comunicare:

-comunicare intrapersonală (comunicarea cu sinele realizată de fiecare individ în interiorul său);

-comunicarea interpersonală (între indivizi din cadrul grupului sau organizației);

-comunicarea de masă (realizată pentru publicul larg de către instituții specializate și cu mijloace specifice).

c) după modul de realizare a comunicării, în funcție de relația existentă între indivizi în cadrul unei organizații:

-comunicare ascendentă – realizată de la nivelele inferioare ale unei organizații către cele superioare;

-comunicare descendentă - atunci când fluxurile informaționale se realizează de la nivelele superioare către cele inferioare;

-comunicare orizontală – realizată între indivizii aflați pe poziții ierarhice similare sau între compartimentele unei organizații, în cadrul relațiilor de colaborare ce se stabilesc între acestea.

În lucrarea “Comunicare interpersonală” autoarea Irena Chiru realizează următoarea clasificare²⁴²:

-după instrumente, comunicarea poate fi: verbală și nonverbală;

-după numărul persoanelor implicate, comunicarea poate fi în doi sau de grup. Comunicarea în cadrul grupului poate fi împartită în comunicare intragrup (între membrii grupului) și intergrup (contacte și schimburi între două sau mai multe grupuri);

-după obiectivele propuse există comunicare de consum și comunicare instrumentală. Comunicarea de consum rezultă din nevoia de a comunica, este spontană. Cea instrumentală este mai laborioasă, iar partenerul este considerat un obiect de sedus.

După cum observă Roger Mucchieli “dacă tehnicile secundare de comunicare, adică mijloacele de comunicare, transmitere și informare cunosc o dezvoltare extraordinară, procesele primare, adică

²³⁸ John Fiske – *Introducere în științele comunicării*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 21

²³⁹ Idem

²⁴⁰ Valentina Marinescu – *Introducere în teoria comunicării, principii, modele, aplicații*, Editura Tritonic, București, 2003, p.142

²⁴¹ Idem

²⁴² Irena Chiru – *Comunicarea interpersonală*, Editura Tritonic, București, 2003, p. 32

comunicarea, ca relatie interumana autentica se raceste si se pierde”²⁴³. Se confunda din ce in ce mai mult, mijlocul de comunicare cu arta de a comunica.

Comunicarea este un proces dificil, generator adesea, pe masura transmiterii mesajului de disonanta si conflicte. Convertirea ei in realitate implica efortul fiecarui interlocutor de a iesi din propriul sistem, stabilirea unor cadre de referinta si a unor raporturi de experienta identice, comune, astfel incat, prin intercunoastere, fiecare partener sa ajunga sa identifice reactiile celuilalt. S-ar evita neintelegerea care este de fapt distanta dintre sensul real si sensul atribuit de catre receptor aceluiasi mesaj. Aceasta situatie se creaza datorita distorsiunilor, substituirilor si atribuirii de noi sensuri. Comunicarea ca si proces de intercunoastere este puternic marcata de procesele de atribuire sociala prin care persoana incearca sa mearga dincolo de date, emite ipoteze, cauta semnificatii, transforma datele, confera sens evenimentelor, comportamentelor, gesturilor, discursurilor, schimburilor cu altii. Atribuirea inseamna a emite o judecata, a infera ceva- o intentie, un sentiment, o calitate- asupra propriei stari sau asupra starii altuia, pornind de la obiect, de la un gest si care are loc indeosebi in momentele de incertitudine ca expresie a necesitatii de a introduce coerenta si stabilizarea in ambianta.

Sa nu uitam ca de exemplu un grup social nu exista ca grup decat in masura in care intre membrii sai se stabilesc relatii de comunicare. Comunicarea orala, scrisa sau exprimata prin gesturi si mimica exprima in realitate relatiile interpersonale: comportamentele individuale se ajusteaza unul altuia, se pun de acord opiniile si atitudinile.

Comunicarea efectiva din cadrul unui grup este insa reflectata si de dinamica acestuia, iar structura comunicarii este conditionata de ansamblul posibilitatilor materiale pe care le ofera grupul – reseaua de comunicare. Vorbim de retea atunci cand comunicarea se articuleaza in asa fel incat, este accesibila tuturor membrilor grupului; reseaua este cea care va oferi acestora posibilitatea de a ajunge unii la altii.

Iata, asadar, ca importanta comunicarii in cadrul grupului este esentiala deoarece faciliteaza realizarea unor sarcini si ajuta la indeplinirea obiectivelor grupului, favorizeaza comunicarea sa interna si ajuta la rezolvarea eventualelor probleme. Cu alte cuvinte, comunicarea este o conditie esentiala a existentei umane si a vietii sociale. Este liantul, factorul de legatura, “tesatura” ce-i uneste pe oameni in grupuri, comunitati, etnii, societati, state, natii, pana la cel mai inalt nivel integrator, fiind atat de diversa si totusi unitara in datele sale fundamentale.

Bibliografie selectiva:

- Balle, Francis – *Comunicarea* in *Tratat de sociologie*, sub coordonarea lui Raymond Boudon, Editura Humanitas, Bucuresti, 1997;
- Berger, Rene – *Arta si comunicare*, Editura Meridiane, Bucuresti, 1976;
- Chiru, Irena– *Comunicarea interpersonală*, Editura Tritonic, Bucuresti, 2003;
- Craia, Sultana– *Dictionar de comunicare*, Editura Ager, Bucuresti, 2001;
- Fiske, John– *Introducere in stiintele comunicarii*, Editura Polirom, Iasi, 2003;
- Marinescu, Valentina – *Introducere in teoria comunicarii, principii, modele, aplicatii*, Editura Tritonic, Bucuresti, 2003;
- Mucchieli, Roger – *Communication et reseaux de communication*, Libraires techniques, Entreprise Edition et Les Editions ESF, 1971;
- Popescu –Neveanu, Paul– *Dictionar de Psihologie*, Editura Albatros, Bucuresti, 1978;
- Tran, Vasile, Stanciugelu, Irina – *Teoria comunicarii*, Editura Comunicare.ro, Bucuresti, 2001.

---

²⁴³ Roger Mucchieli – *Communication et reseaux de communication*, Libraires techniques, Entreprise Edition et Les Editions ESF, 1971, p.3